

Nr 683

Av herr **Kollberg m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr 162, med förslag till förordning om allmän varuskatt, m. m.*

I Kungl. Maj:ts proposition nr 162 har framlagts förslag om allmän varuskatt att uttagas vid försäljning av varor till konsument.

Enligt 10 § 1 mom. punkt 7 i det framlagda författningsförslaget skall från skatteplikt undantagas »allmänna nyhetstidningar, så ock periodiskt utgivna medlemsblad, personaltidningar och liknande publikationer, dock endast i den mån dessa publikationer tillhandahålles utan särskild avgift». I anvisningarna till samma stadgande heter det att undantaget för allmänna nyhetstidningar »gäller sådana publikationer med nyhetsinnehåll, som normalt utkomma med minst tre nummer varje vecka».

Förslaget är i vad det gäller beskattningen av tidningar och tidskrifter ägnat att inge betänkligheter såväl av principiell natur som med hänsyn till dess skattetekniska följder.

De principiella betänkligheterna hänför sig till förslagens konsekvenser på det tryckfrihetsrättsliga området.

Det i tryckfrihetsförordningen meddelade förbudet för myndighet eller annat allmänt organ att på grund av skrifs innehåll genom åtgärd som icke äger stöd i förordningen hindra tryckning eller utgivning av skriften eller dess spridning bland allmänheten ger i förening med övriga stadganden i förordningen tryckfrihetsintresset en på sitt sätt enastående grundlagsskyddad ställning i vår rättsordning. Detta förhållande förbises nutilldags allt oftare, allteftersom den fortskridande samhällsutvecklingen säges nödvändiggöra att det allmänna i ökad grad griper in reglerande. Sådana ingripanden kommer då och då att tangera också det grundlagsskyddade tryckfrihetsintresset. Det behöver bara erinras om debatten kring alkohol- och tobaksreklamen och om förhållandet mellan tryckfrihetsförordningen och konkurrenslagstiftningen i dess olika former. Riksdagens ombudsmäns årsberättelser innehåller också exempel på att ordningsintresset ansetts kollidera med tryckfrihetsintresset. På sistone har även sammanstötningar mellan tryckfrihetsskyddet och de fiskaliska strävandena förekommit.

Det avgörande i dessa lägen är ur tryckfrihetsrättslig synpunkt, huruvida repressiva åtgärder varom är fråga är betingade av hänsyn till skriftens innehåll eller ej. Tveksamhet kan råda huruvida en helt generell varubeskattning ur nyssnämnda synpunkt strider mot tryckfriheten. Det bör likväl erinras om att en sådan beskattning i varje fall kan få påtaglig inverkan på avsättningen av pressalster.

I förevarande fall är emellertid fråga om en beskattning så utformad att tryckta skrifter skall delas i två grupper, sådana som skall beskattas och sådana som skall vara skattefria.

Den olika skattemässiga behandlingen av olika grupper av periodiska skrifter är utformad med hänsyn till skrifternas innehåll och periodicitet. Skatten kommer således att inom området verka som en punktskatt. Därmed ingriper statsmakterna på ett tryckfrihetsrättsligt knappast tillåtligt sätt i den fria meningsbildning, som försiggår med tillhjälp av det tryckta ordet. Vad här anförts har naturligtvis tillämpning även på anordningar, som innebär att t. ex. böcker och periodiska skrifter beskattas olikartat. Det tryckfrihetsrättsligt tillåtliga i att uppdraga en sådan skiljelinje mellan böcker och tidskrifter kan — såsom också Svenska bokförläggareföreningen och Svenska bokhandlareföreningen gjort i förevarande ärende (se propositionen s. 147) — allvarligt ifrågasättas ur tryckfrihetsrättslig synpunkt. En skattemässig diskriminering inom den relativt homogena grupp av skrifter som de periodiska bildar framstår under alla förhållanden såsom stridande mot tryckfrihetens idé.

Den gräns som enligt de inledningsvis återgivna bestämmelserna i förslaget uppdragits för vad som skall anses som allmän nyhetstidning är helt godtycklig och dessutom orättvis. De tidigare stundom dagliga nyhetstidningar, som av ekonomiska skäl måst inskränka sig till att utkomma allenast en eller två gånger i veckan, skulle sålunda falla inom det skattepliktiga området under det att deras konkurrenter, som kunnat uppehålla daglig utgivning, skulle vara fria. Detta godtyckliga hänförande av nyhetstidningarna till en skattefri sektor och en skattepliktig — delvis inrymmande de ekonomiskt mindre bärkraftiga — synes direkt strida mot tryckfrihetslagstiftningens grundprincip om ickediskrimination.

Tryckfrihetsförordningen vill, som det heter i dess inledande bestämmelser, säkerställa en allsidig upplysning. Även om åtminstone den mera politiskt betonade meningsbildningen kvantitativt främst sker genom organ, som enligt skatteförslaget otvivelaktigt är att hänföra till allmänna nyhetstidningar, förekommer som bekant i betydande grad också i periodiska publikationer av annan art, vilka enligt förslaget faller inom det skattepliktiga området, ett omfattande meningsutbyte i allmänt samhällliga frågor. I samband med att dagliga nyhetstidningar av ekonomiska skäl tvingas till nedläggning har understundom framhållits att vakthållningen kring en nedlagd tidnings idéprogram finge övertagas av periodiskt utkommande tidskrifter.

En uppdelning av pressen efter dess så att säga mer eller mindre kvalificerade medverkan i den fria opinionsbildningen (vilket bedömande synes ligga bakom departementschefens ståndpunktstagande) kan icke godtagas ur allmänt tryckfrihetsrättslig synpunkt. Tryckfrihetsförordningen gör icke hel-

ler någon skillnad mellan mer eller mindre värdefull opinionsbildning. Det överlåtes åt medborgarna själva att med begagnande av sitt eget omdöme utvälja de informationskällor de önskar nyttja. De bör därvid icke styras i viss riktning av statsmakternas ekonomiska ingripanden. Det kan för övrigt med fog hävdas att den debatt i samhällseliga och allmänskulturella frågor som äger rum i den periodiska pressen i hela dess varierande utformning inte kan anses betydelselös i en västerländsk demokrati. Samma skäl som utgör den naturliga grunden för undantag av nyhetstidningar i hävdvunnen mening gäller också för övrig periodisk press.

Gränserna mellan vad man i traditionell mening brukar kalla dagspress och övrig press har blivit alltmera utsuddade. Åtskilliga tidskrifter innehåller mycket allmänt nyhetsmaterial på samma sätt som den moderna dagspressen i allt högre grad kommit att utforma sitt material på det sätt som tidigare varit den övriga pressen förbehållet. Bortsett från de rent tryckfrihetsrättsliga synpunkterna innebär — som erfarenheten visat — varje försök att ur innehållsmässiga synpunkter särskilja periodiska publikationer i olika kategorier synnerliga svårigheter. Ett försök till dylik bedömning måste alltid komma att innefatta ett betydande mått av subjektiva värderingar. Departementschefens försök till sådana kategoriuppdelningar är icke hållbara.

Sammanfattningsvis kan av skäl som här ovan utvecklats en skattemässig differentiering av periodiska skrifter efter kriterier, som i något avseende bygger på skrifternas innehåll eller periodicitet, icke anses godtagbar ur tryckfrihetsrättslig synpunkt.

Uppmärksammas bör också att, då under en tidigare period allmän omsättningsskatt utgick i vårt land, tidningar och tidskrifter var fritagna från denna. 1952 års kommitté för indirekta skatter utgick också från att nämnda grupp av alster skulle vid en eventuell ny allmän omsättningsskatt vara skattefria. Kommittén erinrar om att i praktiskt taget alla länder med en allmän varuskatt tidningar och tidskrifter undantagits från denna form av beskattning. Detta förhållande är icke någon tillfällighet. Bakom ställningstagandena i de olika länderna kan spåras en allmän känsla för att i ett demokratiskt samhälle det tryckta ordet bör så fritt och ohämmat som möjligt vara tillgängligt för alla.

Vad härefter angår de skattetekniska betänkligheterna mot en beskattning av periodiska publikationer vill vi till en början erinra därom att, såsom även 1952 års kommitté för indirekta skatter framhållit, besvärliga problem uppkommer i fråga om udda öretal. Ett fyraprocentigt pålägg medför att större delen av den periodiska pressen vid lösnummerförsäljning måste tillämpa priser med udda öretal. Detta förhållande kommer för de 18 000 återförsäljarna och inte minst för allmänheten att verka såsom ett irritationsmoment.

Den olikartade redovisningen av olika slag av tryckalster som förutsättes i förslaget skulle för återförsäljarna innebära ett besvärligt dilemma. Tidsskrifternas beskattning skulle i hög grad försvåra redovisningen för de större återförsäljargrupperna, i första hand kiosk- och tobakshandlare. I propositionen uttalas att ett undantagande av tidskrifterna från beskattning skulle försvåra bokhandelns skatteredovisning. Detta är visserligen riktigt, men det bör erinras om att bokhandelns tidskriftsförsäljning är ytterst obetydlig såväl värde- som volymmässigt — den torde inte omfatta mer än högst någon promille av den totala tidskriftsförsäljningen i landet, och ett stort antal av landets bokhandlare säljer över huvud taget inte tidskrifter. Svårigheterna för bokhandeln om undantag göres för tidskrifterna skulle därför icke tillnärmelsevis vara av samma storleksordning som de svårigheter vilka skulle uppkomma för övriga återförsäljargrupper om tidskrifterna skulle beskattas.

Olägenheterna beträffande prissättning och skatteredovisning blir inte mindre, då det gäller prenumerationsexemplar. Det kan härvid till en början erinras om att uppgifterna till postverkets inländska tidningstaxa skall vara inlämnad senast den 2 november 1959. Detta innebär att prenumerationspriserna redan i princip är fastställda för 1960 och att tidningsutgivarna har mycket små möjligheter att genom prishöjningar kompensera sig för den skatt som enligt propositionen skulle komma att åvila dem för prenumerationsupplagorna. Med hänsyn till att allt material i samband med årsskiftesackvisitionen redan är färdigtryckt och delvis också distribuerat ter sig ett pristillägg i realiteten praktiskt genomförbart.

Ett stort antal prenumerationer tecknas vid årsskiftet på postanstalterna, och likviderna för dessa erläggs i sin tur av postverket till tidningsföretagen först i februari. Det torde vara förenat med betydande svårigheter för postverket att ange när en prenumeration verkställts. Detta har också under hand bekräftats från postverket. Därest — som man möjligen kan sluta sig till av propositionen — likvider erlagda före 1 januari blir befriade från skatt, uppstår ett besvärligt redovisningsproblem i fråga om prenumerationerna över huvud taget och postprenumerationerna i synnerhet.

Även i övrigt måste det föreligga svårigheter då det gäller att avgöra i vilken utsträckning prenumerationsavtal skall anses tecknade före viss dag 1959. Enligt propositionen skall skriftligt leveransavtal före den 16 oktober 1959 medföra skattebefrielse oavsett tidpunkten för likvidernas erläggande. Under oktober månad inkommer till förlagen ett stort antal prenumerationsbeställningar för 1960, vilka i betydande utsträckning icke likvideras förrän under de första månaderna av nämnda år. Dessa beställningar inkommer dels direkt till förlagen och dels via ackvisitör.

Vad nu anförts ger vid handen att det måste anses ogörligt att införa varus katt på tidningar och tidskrifter på det sätt som föreslagits i propositionen.

Slutligen vill vi tillägga några allmänna reflexioner i ämnet. Den svenska fackpressen, som omfattar det största antalet titlar i tidningstaxan (cirka 75 % av de omkring 2 000 titlarna i taxan), arbetar under ofta svåra ekonomiska förhållanden. Den omfattar alla intressesfärer och kan i många fall existera endast genom offervilja och idealitet. Många små men ur opinions- och bildningssynpunkt intressanta och uppskattade tidskrifter skulle, om förslaget genomföres, nu drabbas av en pålaga som i många fall inte kan övervältras på konsumenterna.

Kostnaderna för tidningsframställning och distribution kommer under 1960 att stiga avsevärt. En av anledningarna härtill är de väsentligt ökade postavgifterna för tidningsrörelsen. Mot bakgrunden härav ter sig situationen för åtskilliga tidnings- och tidskriftsföretag redan nu så besvärlig att — även utan en varuskatt — utvecklingen mot allt färre tidningar och tidskrifter torde komma att accentueras.

Under hänvisning till vad här framförts hemställer vi,

att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 162 måtte, därest en allmän varuskatt skall införas i huvudsaklig överensstämmelse med propositionens innehåll, besluta

dels att 10 § 1 mom. punkt 7 skall erhålla lydelsen:

»Tidningar och tidskrifter»

dels att sista stycket av anvisningarna till 10 § skall erhålla lydelsen:

»Till *tidningar och tidskrifter* hänföres sådana publikationer, som enligt utgivningsplan äro avsedda att under bestämd titel utgivas med minst fyra å särskilda tider utkommande nummer eller häften årligen. Skattefriheten omfattar även utländska publikationer av angivet slag.»

Stockholm den 3 november 1959

Gustaf Kollberg

Jean Braconier Ragnhild Sandström Wald. Svensson